

Ivica Mataija

Državni arhiv u Gospiću
ivicamataija@gmail.com

Domagoj Vidović

Institut za hrvatski jezik, Zagreb
dvidovic@ihjj.hr

Toponimija Gornjega Kosinja¹

SAŽETAK: U radu se, na temelju arhivskoga istraživanja, referentne literature i terenskoga istraživanja, toponomastički obrađuje toponimija naselja *Gornji Kosinj*. Prvi je put ojkonom *Kosinj* potvrđen u tekstu biskupa Nikole Modruškoga 1461. u kojemu se, kao graditelj dvaju oltara posvećenih Blaženoj Djevici Mariji, spominje *dični knez Lacko od Kosinja*. Lik *Kosin* prvi je put zabilježen 1528. na zemljovidu *Tabula Hungariae*, a poslije se tijekom XVI. i XVII. stoljeća te u prvoj polovici XVIII. na zemljovidima bilježe likovi *Cosin* (1559), *Khesin* (1572), *Rhesin* (1595), *Rheisin* (1613), *Rusin* (oko 1650), *Rheissin* (1686), *Kusin* (1709), *Cossin* (1738) i *Cuchin* (1738). Prema zapisu biskupa Glavinića iz 1696. postojala su tri Kosinja: Gornje, Donje i Srednje Selo (Kosinj). Tijekom tridesetih godina XVIII. stoljeća zabilježeni su likovi *Cuchin Superior*, *Kosin Valach/Mitter* i *Kossin Inferior*, koji se odnose na Gornji, Srednji i Donji Kosinj. Tako ih 1728. naziva i senjsko-modruški biskup Nikola Pohmajević. Dotad se Donji Kosinj nazivao Gornjim i obrnuto, kako navodi Mile Bogović (2014: 76), a otad se Gornji Kosinj na povijesnim zemljovidima navodi kao *Ober Kofzin*, *O. Kossinj*, *Gorny Kasin* i konačno *Gornji Kosinj*. Srednje Selo ili Srednji Kosinj, koji je nakon oslobođenja od osmanlijske vlasti naselilo pravoslavno stanovništvo, primi-

 <https://orcid.org/0000-0001-9571-2446> [Ivica Mataija]

 <https://orcid.org/0000-0002-1000-0237> [Domagoj Vidović]

 <https://ror.org/00tqhym28> [Institut za hrvatski jezik]

¹ Ovaj rad napisan je u okviru projekta *Repozitorij nacionalnomanjinskih jezika u Hrvatskoj* (RENA), koji se provodi u sklopu temeljne djelatnosti Instituta za hrvatski jezik u suradnji s Institutom za migracije i narodnosti, a koji financira Europska unija – NextGenerationEU. Za iznesene stavove i mišljenja odgovorni su samo autori, te ti stavovi ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

jenilo je ime u *Zamost*. Na kosinjskome se području u srednjovjekovlju spominju naselja: *Buci* (danas središte Gornjega Kosinja, predio kod crkve svetoga Antuna Padovanskog), *Botuci* (danas Podjelar u Gornjem Kosinju), *Hotilja Vas* (danas oko Mance-Drage i Klobučareva klanca u Gornjem Kosinju) i *Gorenja Vas* (naselje je još neubicirano, vjerojatno se nalazilo u *Bočaću*). Riječ je o prostoru naseljenomu od prapovijesti, o čemu svjedoče arheološki lokaliteti *Panos – Žegarova glavica* i *Grčko groblje / Plešina glavica*. Srednjovjekovnu naseljenost obrađenoga prostora potvrđuju povijesni ojkonimi *Buci*, *Botuci*, *Gorenja Vas* i *Hotilja Vas* koji još nisu precizno ubicirani. Iz suvremene toponimije izdvajaju se toponimi *Grič* (< *grič* 'stjenovita uzvisina') i *Brina* (usp. *brinje* 'mjesto uz vodu ili potok') u kojima su se odrazili razmjerno rijetko potvrđeni toponomastički apelativi. U mjesnoj se toponimiji ujedno ogleda povijesna (srednjočakavski supstrat) i suvremena dijalektološka slika (štokavska ikavica uz adstratni utjecaj goranskih govora) obrađenoga područja.

Cljučne riječi: Gornji Kosinj; toponimija; toponomastička razredba

1. Uvod

O kosinjskome podneblju, krajoliku, ljudima i njihovoj povijesti te o etničkim, jezičnim i kulturnim nadslojavanjima koja su se ondje zbilja rječito svjedoče povijesna i suvremena zemljopisna imena. Ona odražavaju i osobite gospodarske aktivnosti mjesnoga stanovništva, posjedovne odnose, njegov duhovni i religijski svijet te značajke krajolika, geomorfološke oblike, svojstva tla i sl. te posredno svjedoče o imenovateljima, njihovim duhovnim i materijalnim sferama te potrebi da jezičnim znakovima istodobno označe i razluče zemljopisne objekte. Mnoga su od tih zemljopisnih imena s vremenom, zbog različitih jezičnih i izvanjezičnih razloga, mijenjala strukturu, mnoga su nestajala da bi ih zamijenila nova, stanovništvu određenoga povijesnoga razdoblja bliskija, s uvijek istim ciljem što uspješnijega prijenosa onomastičkih obavijesti.

Vrela za proučavanje toponimije Gornjega Kosinja potječu iz različitih razdoblja. Najslabije su zastupljena srednjovjekovna. Srednjovjekovna je toponomastička građa raspršena u diplomatičkim zbornicima i ostaloj historiografskoj literaturi te na povijesnim zemljovidima. U tim se vrelima svodi tek na nekoliko podataka o ojkonimima čiji referenti još nisu precizno ubicirani. Ovaj je rad posvećen toponimiji Gornjega Kosinja, imenima zemljopisnih objekata raspoznatljivim i važnim ponajprije samim Kosinjanima, o čijoj su strukturi »odlučivale« i institucije kojima je imanentna skrb o izmjeri i evidenciji zemljišnih čestica kao temelju oporezivanja. U tome su procesu nastajali popisi zemljišnih imena kojima su svojstvene slabosti povezane s čestim nerazumijevanjem mjesnih prilika i idioma ili tek nebriga i samovolja popisivača koji su ostavili traga pri standardizaciji toponima. Unatoč tome, ti su popisi i zemljovidi nezaobilazna, iznimno vrijedna i često jedina vrela za proučavanje mjesne toponimije s obzirom na ličke demografske prilike. U ovome su radu obrađena gornjokosinjska zemljopisna imena ekscerpirana iz katastarskih indikacijskih skica 1912., imena upisana u Popis katastarskih čestica Državne geodetske uprave, Pod-

ručnoga ureda za katastar Gospić, Odjel za katastar nekretnina Gospić te imena zabilježena i ovjerena terenskim istraživanjem.

2. Povijesna gornjokosinjska toponimija

O prapovijesnoj naseljenosti Gornjega Kosinja svjedoče arheološki lokaliteti *Panos – Žegarova glavica* i *Grčko groblje / Plešina glavica* smješteni u neposrednoj blizini središta današnjega naselja, a o njegovim prvim stanovnicima u širem smislu svjedoči i *Pisani kamen* iznad obližnjega Kosinjskog Bakovca, epigrafski spomenik na kojemu su upisana imena dvaju japodskih plemena – Ortoplina i Parentina. Pripadnicima su tih plemena na tome živom kamenu uklesana prava i povlastice korištenja živom vodom (AQUAM VIVAM) na latinskome jeziku. Iz toga se zapisa, koji vjerojatno potječe iz I. stoljeća, zaključuje kako su Parentini prvi poznati stanovnici Kosinja koji su susjednim Ortoplinima iz Stinice dopustili pristup svojem području i korištenje vodom iz navedenoga vrela.

O gornjokosinjskome srednjovjekovlju i njegovoj toponimiji doznajemo uglavnom iz rijetkih očuvanih isprava koje potvrđuju imovinska ili neka druga s njima povezana prava nad tadašnjim kosinjskim naseljima i u kronikama koje spominju Boćaćku župu i njezina naselja. Prvi je put ojkonom *Kosinj* potvrđen u tekstu biskupa Nikole Modruškoga 1461. u kojemu se, kao graditelj dvaju oltara posvećenih Blaženoj Djevici Mariji, spominje *dični knez Lacko od Kosinja*.² Lik *Kosin* prvi je put zabilježen 1528. na zemljovidu *Tabula Hungariae*, a poslije se tijekom XVI. i XVII. stoljeća te u prvoj polovici XVIII. na zemljovidima bilježe likovi *Cosin* (1559), *Khesin* (1572), *Rhesin* (1595), *Rheisin* (1613), *Rusin* (oko 1650), *Rheissin* (1686), *Kusin* (1709), *Cossin* (1738) i *Cuchin* (1738). Prema zapisu senjsko-modruškoga biskupa Sebastijana Glavinica iz 1696. postojala su tri Kosinja: Gornje, Donje i Srednje Selo (Kosinj). Tijekom tridesetih godina XVIII. stoljeća zabilježeni su likovi *Cuchin Superior*, *Kosin Valach/Mitter* i *Kossin Inferior*, koji se odnose na Gornji, Srednji i Donji Kosinj. Na Gornji, Srednji i Donji Kosinj kosinjsko područje 1728. dijeli i senjsko-modruški biskup Nikola Pohmajević.³ Prethodno se Donji Kosinj nazivao Gornjim i obrnuto, kako navodi Mile Bogović,⁴ a od 1728. Gornji Kosinj na povijesnim se zemljovidima navodi kao *Ober Kofzin*, *O. Kossinj*, *Gorny Kasin* i konačno *Gornji Kosinj*.⁵ Srednje Selo ili Srednji Kosinj, koji je nakon oslobođenja od osmanlijske vlasti naselilo pravoslavno stanovništvo, primijenio je ime u *Zamost*.

² Sladović, 1856, str. 143.

³ Riječ je o izvješću o stanju biskupije upućenom u Rim.

⁴ Bogović, 2014, str. 76.

⁵ O povijesnoj kartografiji kosinjskoga kraja više u Mance 2023.

Na kosinjskome se području u srednjovjekovlju spominju naselja: *Buci* (danas središte Gornjega Kosinja, predio kod crkve svetoga Antuna Padovanskog; < *buk* ‘slap’⁶), *Botuci* (danas Podjelar u Gornjem Kosinju; toponim je neprozirna postanja), *Hotilja Vas* (danas oko Mance-Drage i Klobučareva klanca u Gornjem Kosinju; < *Hotilj* [< *Hot-* < *Hotimir*] + *vas* ‘selo’) i *Gorenja Vas* (naselje je još neubicirano, vjerojatno se nalazilo u *Bočaću*; < *Hotilj* [< *gorenji* ‘gornji’ + *vas* ‘selo’). Naselja *Hotilja* i *Gorenja Vas* pripadaju skupini toponima bez kontinuiteta tipičnih za ličku srednjovjekovnu ojkonomiju koja najčešće »odražava rodovski društveni ustroj sjedilačke agrarne populacije u kojoj je vrlo važno ime rodonačelnika, a motivacijska razina imenovanja naselja prema stanovnicima njena je temeljna osobina koja se izgubila tijekom osmanlijskih najezda i vlasti u Lici, pred kojom je domicilno stanovništvo izbjeglo na sjever i zapad odnoseći sa sobom svoju jezičnu i onomastičku tradiciju«.⁷ Ta naselja sadržavaju apelativ *vas*, čiji se trag u suvremenoj ličkoj toponimiji očuvao samo u ojkonomu *Crna Vlast*, pri čemu je novopridošlom stanovništvu neprozirni apelativ *vas*, izmijenjen u *vlast*. Godine 1957. *Crna* je *Vlast* preimenovana u *Gornje Vrhovine*, čime je iz suvremene toponimije iščezao posljednji prežetak toga starog apelativa.⁸

Kako su se u povijesnome hodu u Lici mijenjale vlasti, politička, društvena i državna uređenja, silnice različitih jezičnih i izvanjezičnih utjecaja te dominacija, tako su te mijene ostavljale traga na ličkoj, a onda i gornjokosinjskoj ojkonomiji. Nakon sjedinjenja s civilnom Hrvatskom, koncem XIX. stoljeća započeo je proces standardizacije ličke ojkonomije na različitim razinama i s različitim ciljevima, no s dalekosežnim posljedicama na njezinu strukturu. Najčešće su se promjene imena odvijale s obzirom na nastojanja vlasti da svaka općina i prebivalište može imati samo jedno ime, a ako je neko naselje imalo više imena ili ako su postojala naselja s istim imenima, dodavao se postojećemu imenu drugi, razlikovni član kako bi se ispunio kriterij po kojemu dva naselja ne mogu imati isto ime. Iz odluka kojima su administrativno uređivana imena ličkih naselja razvidno je da su se 1910–1931. kosinjska naselja službeno bilježila jednočlanim imenom *Kosinj* te da je naselju *Pod Bokom* ime 1900. promijenjeno u *Podbok*, a naselju *Pod Jelarom* iste godine u *Podjelar*.

⁶ Opširnije o odrazima apelativa *buk* vidjeti u Brozović Rončević 1997: 20.

⁷ Šimunović, 2010, str. 236.

⁸ Mataija, 2019, str. 65.

3. Ojkonim Kosinj

Ojkonim *Kosinj* nastojalo je protumačiti više onomastičara. Valentin Putanec usmeno je, kako navodi Petar Šimunović,⁹ ime *Kosinj* povezivao s latinskim apelativom *capsa* ‘škrinja kutija’ te je držao da je riječ o mediteranskom prežitku s promjenom **capsa* > *cassa*. Petar Šimunović povezivao je *Kosinj* s romanskim apelativom *cassinia* / *cascina* u značenju ‘seoce, zaselak’. Ante Jurić i Ivan Pažanin¹⁰ uspoređuju toponim *Kosinj* s hidronimom *Kosinac*, koji drže odrazom specifičnoga toponimijskog leksika. Po njihovu je tumačenju ojkonim *Kosinj* motiviran prisutnošću vode. Zbog pridjevskoga formanta **-j*, ojkonim bi mogao biti i antroponimnoga postanja (usp. osobna imena *Kosin* i *Kosino* koja se izvode iz kršćanskoga imena *Konstantin*).¹¹

4. Toponomastička razredba gornjokosinjskih toponima

4.1. Toponimi motivirani geomorfološkim značajkama zemljopisnoga referenta

4.1.1. Zemljopisni nazivi u toponimiji (toponimijski apelativi i izvedenice): *Bàjer* (< *bajer* ‘nasip, zemljište pored rijeke’; tur. *bair*), *Bàra* (< *bara* ‘vodoplavno zemljište uz vodotok’),¹² *Bila* (< *bilo* ‘planinski greben’), *Bòk* (< *bok*¹³ ‘strana, padina’), *Břdo* (< *brdo* ‘uzvišenje veće od brijega’), *Brīna* (< *brina*¹⁴ ‘mjesto uz vodu ili potok’), *Brižak* (< *brižak* ‘um. od brig’), *Brôd* (< *brod* ‘gaz’), *Dô* (< *do* ‘udubina u kršu’), *Dólac* (< *dolac* ‘uvala između dviju uzvišenih površina’), *Drăga* (< *draga* ‘dugačka dolina obrasla travom’), *Dũman* (< *duman* ‘velika dolina u šumi’), *Găće* (< *gat* ‘nasip’), *Glàvice* (< *glavica*), *Grīč* (< *grič* ‘stjenovita uzvisina’), *Ĵaruga* (< *jaruga* ‘usjeklina izazvana bujičnim vodama’),

⁹ Šimunović, 2010, str. 232.

¹⁰ Jurić i Pažanin, 2021, str. 33.

¹¹ Ivanova, 2006, 229.

¹² Apelativ *bara* u Kosinju označuje i pašnjak s kvalitetnom travom ili sjenokos. U istome smu značenju apelativ *bara* zabilježili i tijekom terenskih istraživanja na Banovini.

¹³ Očito je u kosinjskoj toponimiji usčuvano osnovno značenje apelativa *bok* u slavenskim jezicima (usp. Matasović i dr., 2016, str. 72).

¹⁴ Opširnije o etimologiji vidjeti u Brozović Rončević (1999, str. 7, 8). Gore navedeno značenje apelativa *brina* zabilježeno je u Smiljanu kod Gospića.

Ĵezero, *Klánac* (< *klanac*¹⁵ ‘prijelaz preko vode’), *Kùk* (< *kuk*¹⁶ ‘kameni zaobljeni vrh’), *Livada*, *Lòkvica* (< *lokvica* ‘um. od lokva’), *Lòm* (< *lom*¹⁷ ‘padina’), *Lúka* (< *luka* ‘plitko mjesto na vodi’), *Na plāsi* (< *plasa* ‘ogoljena zaravan’), *Pòlje*, *Pòljice* (< *poljice* ‘um. od polje’), *Pónori* (< *ponor* ‘bezdan, provalija’), *Pòtok*, *Prélaz* (usp. *prijelaz* ‘mjesto na kojemu se može prijeći voda, potok ili jezero’), *Rástoka* (< *rastoka* ‘mjesto na kojemu se voda račva’), *Rúja* (< *ruja* ‘ponikva s vodom’), *Škòlj* (< *školf*¹⁸ ‘povremeni otok’ < tal. *scoglio*), *Vír* (< *vir* ‘vrelo’), *Za prèvijôm* (< *previja* ‘prijevoj’), *Žlib* (usp. *žlijeb* ‘manja jaruga, prokop’).

Među odrazima hidronimnih osnova najčešći su odrazi apelativa koji se odnose na predjele do kojih voda stalno ili povremeno dopire (*bajer*, *brina*, *brod*, *gat*, *jaruga*, *klanac*, *prijelaz*, *školf* i *žlijeb*). Na zbirališta vode i vodne udubine odnose se apelativi *jezero*, *lokvica*, *potok* i *ruja*, na blatišta *bara* i *luka* te na vrelišta *vir* i *vrilac* ‘um. od vrelo’ (usp. toponim *Filezin vrilac* svrstan u kategoriju 4.3.). Hidronim *Rastoke* upućuje na razvođe. U mjesnoj su oronimiji ušćuvani odrazi apelativa *bilo*, *bok*, *brdo*, *brižak*, *glavica*, *grič*, *kuk*, *lom* i *previja*. Na geomorfološke značajke kosinjskoga krajo-lika upućuju odrazi apelativa *dolac*, *draga*, *duman*, *polje* i *poljice*. Prisutnost ili izostanak raslinja ogleda se u toponimima koji sadržavaju apelative *livada* i *plasa*.

4.1.1.1. Toponimijske metafore: *Čûn* (< *čun* ‘čamac’), *Kòlovrat* (< *kolovrat* ‘vrtlog, vir’ < *kolovrat* ‘mlinsko kolo’), *Lòpata*.

Među toponimskim su metaforama zabilježeni odrazi oruđa (*kolovrat* i *lopata*) i plo-vila (*čun*).

¹⁵ Na hrvatskome jezičnom području apelativ *klanac* temeljno označuje usjek, s tim da u kaj-kavskome može označivati i jarak ili udolinu te uzak i zavojit put. U slovenskome, osim temeljnoga značenja strmo brdo, apelativ *klanec* označuje i uzak put (kao u kajkavskome) te ukleto mjesto ili rasjed (Snoj, 2009, str. 108).

¹⁶ Inače su odrazi apelativa *bok* vrlo česti u primorskim krajevima. Ondje apelativ *bok* najčešće označuje omanju uvalu (Šimunović, 2005, str. 266).

¹⁷ U srodnome je značenju apelativ *lom* zabilježen i u slovenskome jeziku (Snoj, 2009, str. 245). Na hrvatskome je jezičnom području apelativ *lom* česta hidronimna osnova te označuje močvarno zemljište ili zavoj rijeke (Brozović Rončević, 1999, str. 20).

¹⁸ Apelativ *ško(lj)* u hrvatskoj toponimiji označuje morski otočić, u Neretvanskoj krajini (slično kao u Kosinju) može označivati močvarni otok (usp. toponim *Škoj* kod Komina), a u jugoistočnoj Hercegovini uzorje na kojemu se jeseni sa stokom (*Školj* je u užemu smislu poluotok Klek, a u širem čitavo područje od Ponte Kleka do Bosanke na kojemu su istočnoneretvanski i istočnohercegovački stočari jesenili; Vidović, 2014, str. 212). Čini se da se navedeni apelativ prenio duboko u hercegovačko zaleđe (usp. toponim *Školj* za pašnjak u Podveležju koji bilježi Asim Peco; Peco, 1990, str. 158).

4.1.2. Toponimi s obzirom na sastav i osobitosti te izgled tla ili vode: *Cr̃nica*, *Cr̃nō vr̃ilo*, *Cvinca* (usp. *Svinica* < *sviti*), *Pišljivica*, *Žutica*.

Hidronimi koji sadržavaju pridjev *crn* u Lici se odnose na vodotoke čije je dno obraslo travom¹⁹ ili na tla tamne boje, a oni koji sadržavaju pridjev *žut* na ilovasta tla (usp. mjesno *žutulja* ‘ilovača’). Toponim *Cvinca* vjerojatno je usporediv s toponimom *Svinica* na Banovini, gdje označuje zavojito, svijeno korito,²⁰ a toponim *Pišljivica* mogao bi se pučkom etimologijom dovesti u vezu s likom **Pljišivica*, te bi se mogao povezati s pridjevom *plješiv* ‘ogoljen’.

4.1.3. Toponimi motivirani nazivima biljaka i biljnih zajednica: *Dr̃enik* (usp. *drijen* ‘Cornus mas’), *Gāj* (< *gaj* ‘uzgojena šuma’), *G̃rm* (< *grm* ‘biljna zajednica niskoga raslinja’), *Ĵāsen* (< *jasen* ‘Fraxinus’), *Kl̃ēnić* (< *klen* ‘Acer campestre’), *L̃eskar* (< *leskar* ‘predio obrastao lijeskom’²¹), *Māli Topōlik* (< *topola* ‘Populus’), *Podj̃elar* (< *jelar* ‘jelik, jelova šuma’),²² *Vrbovi* (usp. *vrba* ‘Salix’).

U Gornjem Kosinju izrazito su česti hilonimi (*Drenik*, *Gaj*, *Grm*, *Leskar*, *Mali Topolik*, *Podjelar*), a ostali se toponimi iz ove skupine odnose na stablašice (u mjesnoj su se toponimiji odrazili biljni nazivi *drijen*, *jasen*, *klen* i *vrba*).

4.1.4. Toponimi u svezi s nazivima životinja: *Svrāka*.

4.2. Toponimi motivirani ljudskom djelatnošću

4.2.1. Toponimi prema izgrađenima objektima i zdanjima: *Būnar* (< *bunar* ‘zdenac’ < tur. dijal. *Bunar*),²³ *Ėndek* (< *endek* ‘jarak, prokop’ < tur. *hendek*), *Grāba* (< *graba* ‘odvod uz prometnicu’ < njem. *Graben* ‘jarak, rov’),²⁴ *Gr̃ēblja*, *Pl̃ôt*, *Štāgalj* (< *štagalj* ‘gospodarska zgrada u kojoj se drži stočna hrana’ < njem. *Stadel*),²⁵ *Zdēnac*.

Na zbirališta se vode odnose toponimi *Bunar* i *Zdenac* tvoreni od apelativa istoga značenja, a različita (turskoga i hrvatskoga) jezičnoga postanja. Na hidronimne osnove upućuju toponimi *Endek* i *Graba*, na stočarski objekt toponim *Štagalj*, a na dvo-

¹⁹ Mataija, 2019, str. 295.

²⁰ Usp. toponim *Svinica* na Banovini (Šimunović, 1992, str. 254).

²¹ RSKNJ, XI, str. 370.

²² RSKNJ, VIII, str. 718.

²³ Matasović i dr., 2016., str. 96.

²⁴ Matasović i dr., 2016., str. 91.

²⁵ Matasović i dr., 2021., str. 436.

rišnu ogradu *Plot*. Na ukopno mjesto upućuje toponim *Grebља*, a na mjesto na koje mu se vrhlo žito toponim *Pejakovo guvno* (usp. 4.3.).

4.2.2. Toponimi prema gospodarskoj djelatnosti: *Bášta* (< *bašta* ‘vrt’ < tur. *bahçe*), *Dūgi dēl*, *Dūgi deliči*, *Gmājina* (< *gmajina* ‘zajednički pašnjak’ < njem. *gemeine*), *Kòtar* (< *kotar* ‘omeđeni seoski pašnjak’), *Krč*, *Krčak*, *Kùpusni vřtā* (< *kupus* + *vřta* ‘vrt’ [< dalm. *HORTŪLU]),²⁶ *Njřve*, *Ògrada* (< *ograda* ‘ograđeni prostor u kojemu se drži stoka’), *Pāļevine*, *Pāšnjak*, *Sòline* (< *soline* ‘mjesto na kojemu se soli’), *Vlāka* (< *vlaka* ‘staza po kojoj se vuku porušena stabla’), *Vřtā(l)*.

Na vrste obradiva zemljišta upućuju toponimi motivirani apelativima *bašta*, *del*, *krč*, *njřva* i *vřta*, a na poljoprivredne kulture koje se uzgajaju toponimi koji sadržavaju apelativ *kupus*. Na privođenje tla kulturi ukazuju toponimi *Krč*, *Krčak*, *Njřve* i *Paljevine*. Toponimi *Gmajina*, *Kotar*, *Ograda*, *Pašnjak* i *Soline* upućuju na to da se mjesno stanovništvo bavilo stočarstvom, a *Vlaka* na iskorištavanje drvne građe.

4.3. Toponimi antroponimnoga postanja: *Āncina*, *Bēncičev žlīb*, *Biljanovo brdo*, *Biznova kùća*, *Dēlačev gřm*, *Fādljevića bàre*, *Filezin vřilac*, *Frānčev vřta*, *Gól(i)kov vřilac*, *Kòričićev grīč*, *Pāorovo brdo*, *Pējakovo guvno*, *Vučinova ògrada*.

Toponimi su iz vode skupine nastali od osobnih imena (*Anka*, *Franac*, *Pejak* i *Vučin*),²⁷ prezimena (*Benčić*, *Delač*, *Fadljević*, *Golik* i *Koričić*) te osobnih (*Biljan* i *Paor*) i obiteljskih nadimaka (*Biznovi* su ogranak Prša, a *Filezi* Klobučara).

4.4. Toponimi etnonimskoga postanja: *Cigāncica*, *Vlāška*.

5. Jezično raslojavanje toponima

U mjesnoj se toponimiji nahode prežitci različitih jezičnih sustava. Apelativi *brina* i *duman* (usp. toponime *Brina* i *Duman*) nejasne su etimologije. U mjesnoj se toponimiji odrazio apelativ dalmatoromanskoga postanja *vřta*, koji je i danas u općejezičnoj uporabi u Lici, a najvjerojatnije je dalmatoromanskoga postanja i ojkonom *Kosinj*. Od

²⁶ Ligorio, 2014, str. 150.

²⁷ Većina je osobnih imena koja su se odrazila u mjesnoj toponimiji kršćanska (*Anka* < *Ana*, *Franac* < *Fran*, *Pejak* < *Pejo* < *Petar*), a tek je jedno narodno (*Vučin* < *Vuk*). Prezimena koja su se odrazila u mjesnoj toponimiji uglavnom su nadimačka (*Delač* < *delati* ‘djelati, raditi’, *Golik* < *gol* ‘siromašan; plješiv, ćelav’, *Korica* < *korica* ‘um. od kora’), a nešto su rjeđe motivirana osobnim imenima (*Benčić* < *Benko* < *Beno* < *Benedikt*, *Fadljević* < *Fadil*). U toponimiji se usčuvani nadimci odnose na vanjštinu (*Biljan* < *bio/bijel*) i podrijetlo (*Paor* < *paor* ‘seljak’ < njem. *Bauer*) prvotnih nositelja, a mogu također biti osobno-imenskoga postanja (*Fileza* < *File* < *Filip*).

adstratnih je slojeva najzastupljeniji turski, a turski su se apelativi osobito često odrazili u hidronimiji (*Bair, Bunar, Endek*). Njemački se adstratni sloj najizrazitije odrazio unutar skupine gospodarskih toponima (*Gmajina i Štagalj*), a apelativ mletačkoga postanja *školj*, koji se na hrvatskome jezičnom prostoru temeljno odnosi na morske otočiće, u Gornjem Kosinju označuje povremeni otok koji nastane kad se podigne vodostaj kosinjskih vodotokova. Unutar temeljnoga hrvatskog sloja izdvajaju se odrazi apelativa *grič* ‘stjenovita uzvisina’ (usp. toponime *Grič* i *Koričičev grič*) potvrđena uglavnom na hrvatskome kajkavskom i slovenskom području (pritom treba naglasiti kako je tomu području svojstven i germanizam *graba*, koji je također zabilježen u gornjokosinjskoj toponimiji), odraz apelativ *lom* ‘padina’ dosad zabilježen samo u slovenskoj oronimiji, odraz slavenskoga arhaizma *čun*, koji se, osim na kajkavskome području, ušćuvao u Lici i Hrvatskome primorju te apelativ *bok* ‘padina’ ušćuvan u oronimnome značenju koje je prvotno zabilježeno u slavenskim jezicima. Na složen odraz *jata* u mjesnim govorima upućuju, pak, toponimi kao što su *Brižak, Dugi del, Prelaz* i *Žlib*, što upućuje na miješanje mlađih bunjevačkih štokavskih ikavskih govora s izvornim srednjočakavskim ikavsko-ekavskim govorom.²⁸ Ujedno su na kosinjski mjesni govor utjecali i govori doseljenika iz Gorskoga kotara (tzv. Kranjaca), koji su napućili Kosinjsku dolinu nakon njezina oslobođanja od Osmanlija. U mjesnoj smo toponimiji potvrdili i akut kao aloton (usp. hidronim *Vīr*), što bi također moglo upućivati na starije dijalektno stanje, te primjere kanovačkoga duljenja (npr. *Dólac*).

6. Zaključak

U radu je obrađeno 89 gornjokosinjskih toponima. Mjesna toponimija obiluje odrazima različitih hidronimnih osnova i hilonimima. S dijalektološkoga se stajališta izdvajaju prežitci leksičkih izoglosa (npr. *graba* i *grič*) koje gornjokosinjski govor povezuju s hrvatskim kajkavskim i slovenskim govorima. Uzrok bi tome moglo biti obilno doseljavanje Kranjaca iz Gorskoga kotara. U mjesnoj se toponimiji odrazio apelativ *vrt* supstratnoga dalmatoromanskoga postanja. Od adstratnih slojeva zabilježenih u mjesnoj toponimiji najzastupljeniji je turski, a nahode se i tragovi njemačkoga i mletačkoga sloja. Apelativ *školj* mletačkoga postanja, koji u Lici označuje povremeni otok, vjerojatno je prenesen iz obalne toponimije.

²⁸ Kurteš, 2021, str. 28–29.

LITERATURA

- Bogović, Mile. 2014. *Lika i njezina crkva u prošlosti i sadašnjosti*, Gospić: Državni arhiv u Gospiću – Gospićko-senjska biskupija.
- Brozović Rončević, Dunja. 1997. »Hidronimi s motivom vrelišta na povijesnom hrvatskom jezičnom prostoru«, *Folia onomastica Croatica*, 6, str. 1–40.
- Brozović Rončević, Dunja. 1999. »Nazivi za blatišta i njihovi odrazi u hrvatskoj toponimiji«, *Folia onomastica Croatica*, 8, str. 1–40.
- Ivanova, Olga. 2006. *Makedonski antroponomastikon (XV – XVI vek)*, Skopje: vlastita naklada.
- Jurić, Ante; Pažanin, Ivo. 2021. »Leksik obalne toponimije trogirskog akvatorija«, *Čakavska rič*, XLIX/1–2, str. 9–50.
- Kurteš, Ivana. 2021. »Govori Goljaka, Rudinke i Selišta u Donjem Kosinju«, *MemorabiLika*, 4/1, str. 23–36.
- Ligorio, Orsat. 2014. *Problem leksičke stratigrafije u adrijatistici* (doktorski rad). Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Mance, Ivan. 2023. *Kosinjska tiskara*, Velika Gorica: Kvaka.
- Mataija, Ivica. 2019. *Lička toponimija* (doktorski rad). Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Matasović, Ranko; Pronk, Tijmen; Ivšić, Dubravka; Brozović Rončević, Dunja. 2016. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika, I. svezak (A–Nj)*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Matasović, Ranko; Ivšić Majić, Dubravka; Pronk, Tijmen. 2021. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika, II. svezak (O–Ž)*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Peco, Asim. 1990. *Mikrotoponimija Podveležja*, Sarajevo: ANUBiH.
- RSKNJ = *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*, I–XIX, Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik SANU, 1959–2014.
- Sladović, Maniolo. 2002. *Povjesti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Zagreb: Državni arhiv u Gospiću – Kršćanska sadašnjost. (pretisak djela iz 1856.)
- Snoj, Mark. 2009. *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*, Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša – ZRC SAZU.
- Šimunović, Petar. 1992. »Imena naselja u banijskoj općini Dvor na Uni«, *Narodna umjetnost*, 29/1, str. 253–274.
- Šimunović, Petar. 2005. *Toponimija istočnojadranskoga prostora*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Šimunović, Petar. 2010. »Lička toponomastička stratigrafija«, *Folia onomastica Croatica*, 19, str. 223–246.
- Vidović, Domagoj. 2014. *Zažapska onomastika*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

OSTALA VRELA

- Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Gospić, *Indikacijske skice – Gornji Kosinj*, 1912.
- Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Gospić, *Popis katastarskih čestica – Gornji Kosinj*.

THE TOPONYMY OF GORNJI KOSINJ

Ivica Mataija

State archive in Gospić
ivicamataija@gmail.com

Domagoj Vidović

Institute of Croatian Language, Zagreb
dvidovic@ihjj.hr

ABSTRACT: On the basis of archival data, relevant literature, and field research, the author analyses the toponymy of the settlement *Gornji Kosinj*. The oikonym *Kosinj* was first attested in a text of Bishop Nicholas of Modruš in 1461. In this text, *dični knez Lacko od Kosinja* (the Glorious Lord Lacko of Kosinj) is mentioned as the builder of the two altars dedicated to the Blessed Virgin Mary. The name *Kosin* was first recorded in 1528 on the *Tabula Hungariae* map. Later, in the 16th and 17th centuries and the first half of the 18th century, various other forms appeared: *Cosin* (1559), *Khesin* (1572), *Rhesin* (1595), *Rheisin* (1613), *Rusin* (around 1650), *Rheissin* (1686), *Kusin* (1709), *Cossin* (1738), and *Cuchin* (1738). As Bishop Glavinić recorded in 1696, there were three oikonyms *Kosinj*: *Gornje Selo*, *Donje Selo*, and *Srednje Selo* (*Kosinj*) (*Upper, Lower and Middle Village /Kosinj/*). In the 1730s, the forms *Cuchin Superior*, *Kosin Valach/Mitter*, and *Kossin Inferior* were recorded, designating *Gornji Kosinj*, *Srednji Kosinj*, and *Donji Kosinj*, respectively. This is what Nicholas Pohmajević, the Bishop of Senj and Modruš, called them in 1728. Until then, *Donji Kosinj* was recorded on historical maps as *Gornji Kosinj* and vice versa, as noted by Mile Bogović (2014: 76). Since that time *Gornji Kosinj* was recorded on historical maps as *Ober Kofzin*, *O. Kossinj*, *Gorny Kasin*, and finally *Gornji Kosinj*. *Srednje Selo* or *Srednji Kosinj*, which was settled by Orthodox inhabitants after the liberation from Ottoman rule, changed its name to *Zamost*. In the *Kosinj* area, the following settlements were mentioned in the Middle Ages: *Buci* (today the centre of *Gornji Kosinj*, the area near the church of St Anthony of Padua), *Botuci* (today Podjelar in *Gornji Kosinj*), *Hotilja Vas* (today around Mance-Draga and Klobučarev Klanac in *Gornji Kosinj*) and *Gorenja Vas* (the settlement is not yet ubicated, it was probably located in Bočač). The analysed area has been inhabited since prehistoric times, as evidenced by the archaeological sites *Panos – Žegarova glavica* and *Grčko groblje / Plešina glavica*. The mediaeval settlement of the studied areas is confirmed by the historical oikonyms *Buci*, *Botuci*, *Gorenja Vas*, and *Hotilja Vas*, which have as yet not been precisely ubicated. From contemporary toponymy, the toponyms *Grič* (< *grič* »rocky elevation«) and *Brina* (cf. *brinje* »a place by the water or stream«) stand out, reflecting relatively rarely attested toponomastic appellatives. The local toponymy also reflects the historical (Middle Chakavian substrate) and contemporary dialectological picture (Shtokavian Ikavian with an adstratum influence from Gorski Kotar dialects) of the analysed area.

Keywords: Gornji Kosinj; toponymy; toponomastic classification

Članci su dostupni pod licencijom Creative Commons: Imenovanje 4.0 međunarodna (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Sadržaj se smije umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti, prerađivati i koristiti u bilo koju svrhu, uz obavezno navođenje autorstva i izvora.